

ПРОСЛАВА ДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ ОСЛОБОЂЕЊА БЕОГРАДА

Срећан, у потпуној слободи, Београд је приступио спремању програма за прославу десетогодишњице свога ослобођења још много раније, тако да су поједине установе, организације и друштва почели врло свечано да прослављају свој највећи празник још на десетак дана пре 20 октобра. У Народном одбору града било је најживље. Многобројне честитке које су слали разни колективи, друштвене организације и појединци стизале су сваког часа.

На сам дан 20 октобра Београд је освануо сунчан и сав окићен заставама и цвећем, живљи него обично, јер су сви грађани, и старо и младо, и родитељи с децом у наручју, изишли на његове улице и са многобројним гостима, који су допутовали из целе Југославије да учествују у великој прослави ослобођења свог главног града, похрлили месту где ће се у првом реду видно одати признање откривањем Спомен гробља палим борцима у борбама за ослобођење Београда, као главном и најдирљивијом свечаношћу у част ослобођења. Док су делегати општине Стари Град полагали венце на гробове Хероја на Калемегдану, — огромна маса света кренула је ка Новом гробљу да окити цвећем гробове јунака који су пали у борбама за ослобођење њиховог града. Поред десетине хиљада грађана, породица палих бораца, преживелих бораца и руководилаца јединица које су учествовале у ослобођењу Београда, претставника Југословенске народне армије, политичких и друштвених организација, свечаном откривању присуствовали су и претседник Савезне народне скупштине Моша Пијаде, потпретседник Савезног извршног већа Алексан-

дар Ранковић, претседник Народне скупштине Србије Петар Стамболић, претседник Централног већа Савеза синдиката Југославије Ђуро Салај, начелник Генералштаба Југословенске народне армије Пеко Дапчевић са генералима, чланови Савезног извршног већа Мома Марковић и Добривоје Радосављевић, потпретседник Народне скупштине Србије Душан Петровић-Шане, претставници Народног одбора на челу са претседником Ђурицом Јојкићем и други. Исто тако свечаности су присуствовали и чланови совјетске амбасаде у Београду на челу са совјетским амбасадором у Југославији Василијем Ваљковом.

Пре почетка свечаног откривања Спомен гробља хиљаде грађана испуниле су простор између Новог гробља и гробнице ослободилаца Београда. Из Рузвелтове улице пристизали су претставници радних колектива Београда, установа, школа, свих организација, носећи многобројне венце. Тачно у 10 часова Михајло Швабић, претседник Градског одбора Социјалистичког савеза Београда отворио је свечаност кратким топлим говором:

„Колико хероизма чува плоча која обележава да је овде, до Београда, пешице, кроз сталне окршаје дошла девојка или младић из села испод Козаре, из Подгумеча, Лике, Кордуна, из Далмације, из читаве земље, да овде, у Београду, оставе свој живот зато да њиме учврсте братство наших народа. Како речито ће будућим покољењима ово гробље о томе говорити.

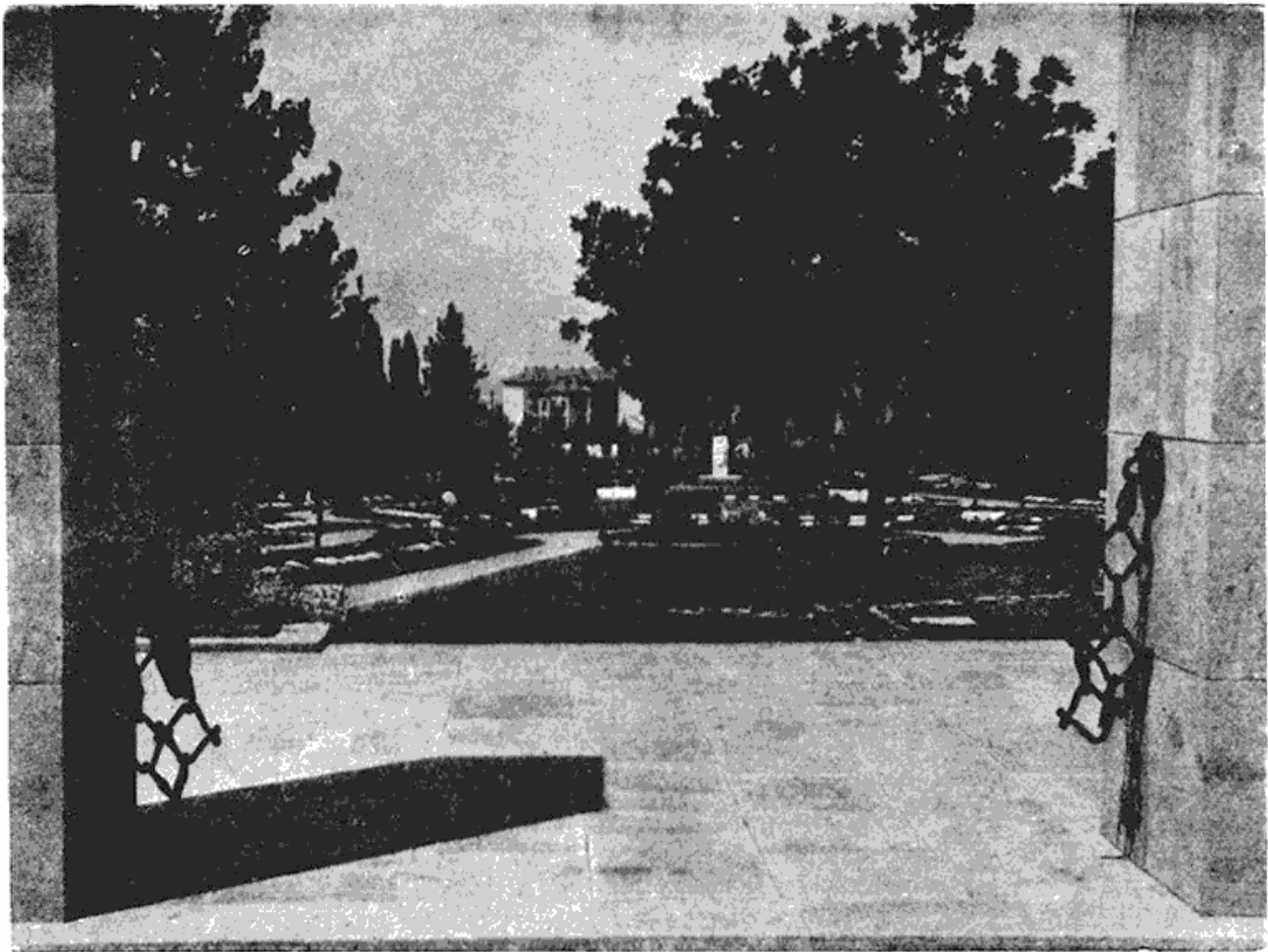
Већ је десет година прошло од када је престало да куца срце хероја који су овде сахрањени. Они нису дочекали

20 октобар, нити су дочекали дан ослобођења читаве земље за коју су живели и погинули. Они нису могли да замене пушку алатком и машином и да радом улију своје снаге у изградњу ослобођења земље. Али моралне снаге које су их покретале да не водећи рачуна о опасностима, митраљеским рафалима и бомбама избацују непријатеља из града, те моралне снаге њиховом смрћу нису престале. Онај дух који их је носио кроз борбу, у моменту када је престао њихов живот, постао је саставни део народног духа који се стварао многим деценијама у многим борбама против туђинских освајача. Тај народни дух ствара се делима која захтевају жртве, а одржава се кроз традицију наших народа. И ови јунаци дали су свој живот да би Београд био слободан.

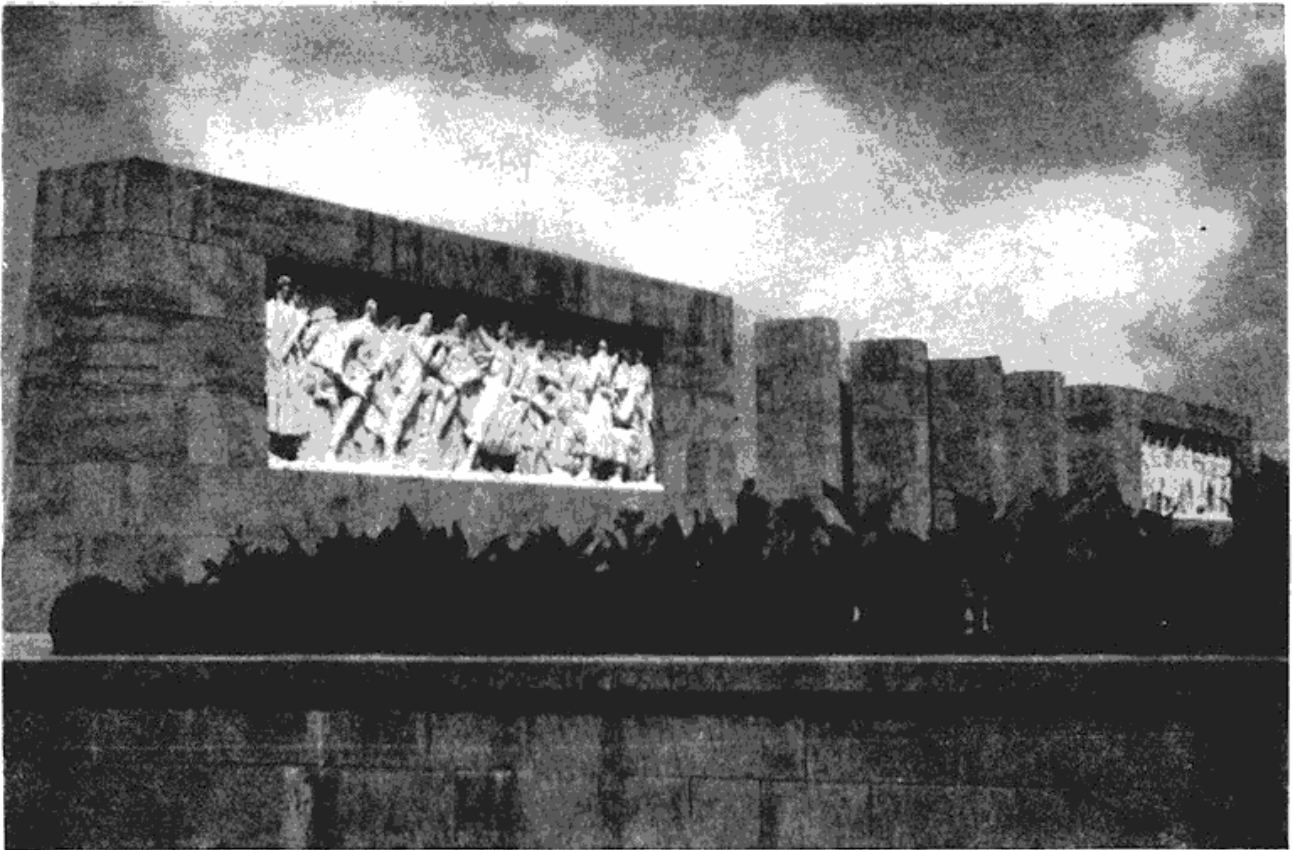
Ослобођење Београда је једно историско дело, а жртве којима је оно остварено улиле су нову лепоту и снагу у слободарске традиције наших народа.

Наша слобода и наша изградња основане су на победама за које су се жртвовали и борци сахрањени у овом гробљу“.

После Михајла Швабића говорио је потсекретар Државног секретаријата за послове Народне одбране, генерал-потпуковник Отмар Креачић. Он је прво истакао историску одлуку Врховног команданта друга Тита који је у коначним бојевима за ослобођење земље тражио да се тежиште даљих офанзивних операција пренесе на територију Србије и ослободи главни град, а затим је наставио:

Сл. 1 — Спомен гробље Ослободиоцима Београда. Поглед на скулптуру »Војника Црвене армије« од вајара Антуна Аугустинчића

Сл. 2 — Главни улаз у Спомен гробље

„Када је наш Врховни командант друг Тито 20 октобра 1944, прије пуних десет година, у ове часове, изражавао признање и захвалност својим ратницима — борцима за ослобођење Београда, он је у својој заповести рекао:

„Ова велика побједа над највећим непријатељем наших народа, немачким окупатором, од нарочитог је значаја по томе што су у борби за ослобођење јуначког Београда дали своју крв синови јуначке Шумадије, јуначке Крајине и остале Босне, јуначке Црне Горе, синови бијелог Загреба и Хрватског Загорја, синови кршне Лике, Далмације, Славоније, Војводине и синови Словеније“.

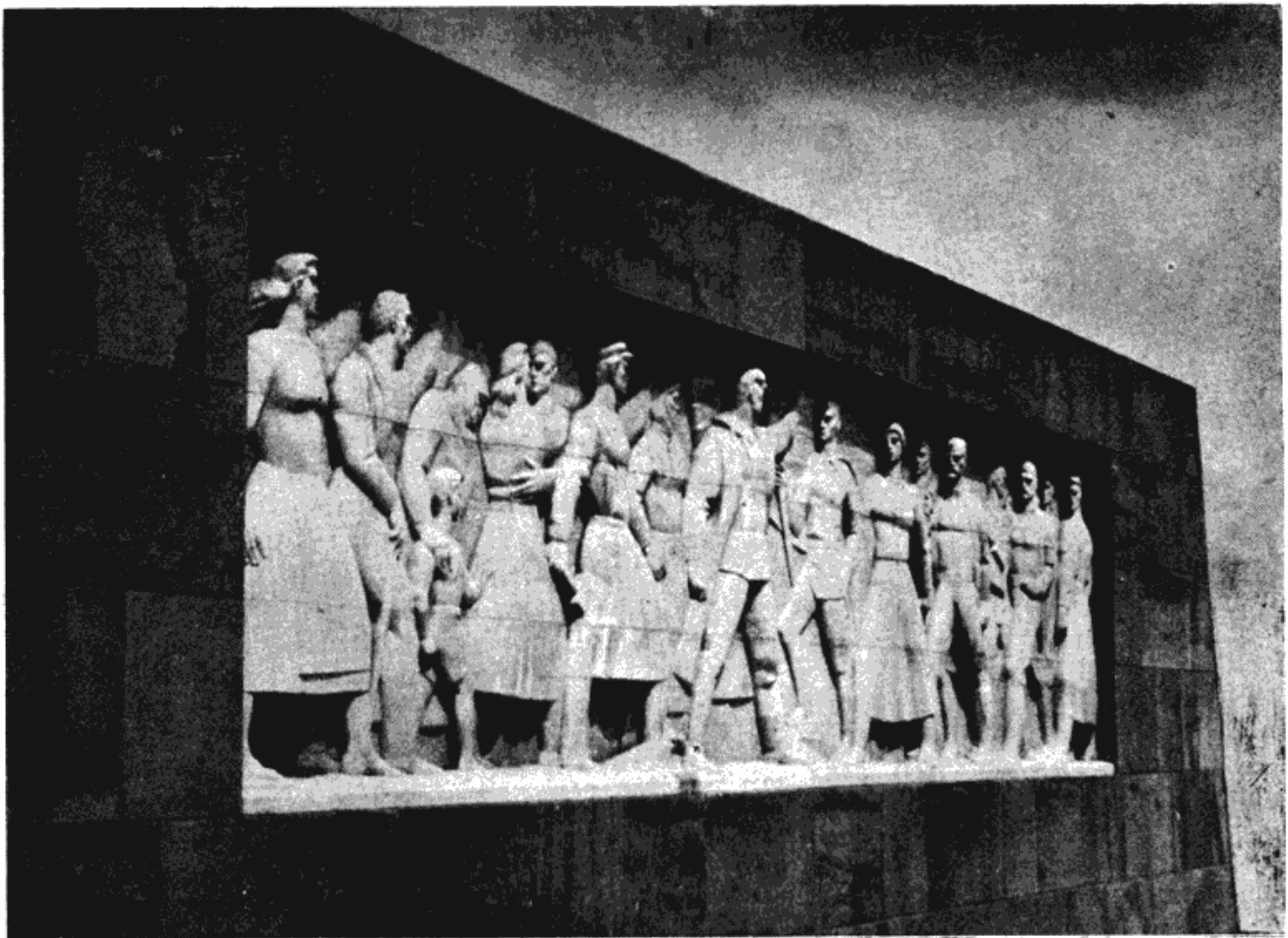
Рађано у патњама и страдањима, у непрекидним трогодишњим борбама на свим фронтovima и у свим крајевима наше отаџбине, кроз херојску ослободилачку борбу, братство и јединство народа Југославије славило је 20 октобра 1944 своју највећу побједу.

Сваки борац, сваки човјек који има-

ло воли своју земљу гледао је у ослобођењу Београда остварену своју тежњу, револуционарни циљ народа Југославије — своју социјалистичку, слободну, независну и уједињену домовину.

За Београд — никад покорен, а вијековима нападан, пљачкан и рушен, за Београд који је 27 марта 1941 читав устао на ноге и неизмерно јачем непријатељу, који је већ својом чизмомгазио по цијелој Европи пркосно добадио: не! боље рат, него пакт!, за Београд из којег су славна Комунистичка партија и друг Тито повели оружану ослободилачку борбу и народну револуцију, за тај Београд жарко су жељели да се боре борци и ратници из свих јединица Народноослободилачке војске.

Било их је тада преко 500.000 у прекаљених педесет дивизија. Своје историјске побједи Народноослободилачка војска Југославије већ је била извојевала. Стварајући се на јединствен начин у историји, она је одољела свим

Сл. 3 — Рељеф са Спомен гробља Ослободиоцима Београда, рад Радете Станковића

непријатељским офанзивама и из њих излазила јача, бројнија и непобједнија. Готово двије трећине Југославије биле су већ ослобођене или полуослобођене. Рат и ослободилачку борбу требало је привести коначном и побједоносном завршетку.

Војни и политички услови у земљи, а и ван ње — код наших савезника — били су за то сазрели.

У таквој ситуацији Врховни командант друг Тито донио је историјску одлуку: тежиште даљих офанзивних операција пренијети на територију Србије, ослободити главни град Београд, приступити завршним операцијама за ослобођење и последњег кутка домовине.

Педесет и једна пјешадијска дивизија Народноослободилачке војске Југославије с нестрпљењем је очекивала избор оних јединица које ће имати ту

част да буду у првим борбеним редовима ослободилаца нашег главног града.

Избор је пао на прослављену 1 пролетерску дивизију, на 6 личку пролетерску дивизију, на 21 и 23 српску дивизију, на 11 босанску и 5 крајишку, на 16 и 36 војвођанску и 28 славонску дивизију Народноослободилачке војске.

Четрнаестог октобра 1944, спојивши се претходно с јединицама Совјетске армије — 4 мотомеханизованим корпусом, штаб I армијске групе издао је заповјест за напад на Београд. У сумрак истог дана почеле су борбе које нису престајале до коначног ослобођења нашег главног града.

Шест дана и шест ноћи трајала је ова велика битка; свака хумка и чука, сваки поток и мост, свака улица и кућа Београда свјedoци су херојске борбе и проливане крви која је штедро и несе-

Сл. 4 — Рељеф са Спомен гробља Ослободиоцима Београда, рад Радете Станковића

бично давана за ослобођење вољеног града. Двије хиљаде деветсто четрдесет и четири борца Народноослободилачке војске Југославије и 960 бораца Црвене армије пало је и дало своје драгоцене животе на прилазима Београда код Макиша и Чукарице, на Бановом Брду и Кошутњаку, код Раковице, Бањичког Виса и Сењака, у борбама у самом граду — за сваки спрат, сваку кућу и сваку улицу, на Калемегдану и на Теразијама, код Народне скупштине и Железничке станице. У оперативним нападима наших дивизија, у садејству с јединицама мотомеханизованог корпуса Црвене армије, сломана су непријатељска упоришта, ређана је побједа за побједом, на јуриш је освојен Београд, у коме је нашло гроб преко 16.000, а заробљено преко 8.000 непријатељских војника.

И док су на улицама Београда одјекивали последњи плотуни битке за ослобођење, на брежуљцима и планинама Југославије, у њеним долинама и градовима запламсало је хиљаде ватара, као одјек пламена који је буктао у срцима сваког југословенског родољуба. Запламсале су буктиње радости и поздрава ослобођеном Београду и његовим ослободиоцима и последњег поздрава палим синовима свих народа и свих крајева наше земље, партизанским командирима и командантима, митраљесцима и артиљерцима, оцу и сину, брату и сестри који су пали у истој борби, дјевојци из Славоније с бомбом у јуришу, и младом Крајишнику кога је покосио њемачки рафал кад је с брисаног простора спасавао осмогодишњу дјевојчицу, свима онима који данас мирно почивају у свом Београду као вјечна

будна стража чувара наше социјалистичке отаџбине.

И није више било тешко кренути даље, за коначно ослобођење читаве земље, кад је наша армија, ојачана и бројно подмлађена стотинама хиљада нових бораца, поново самостално, са својим снагама, преузела цијели фронт између Совјетске армије на десном крилу — на Дунаву, и јединица западних савезника у Италији, садејствујући и с једнима и с другима, ослобађала још неослобођене дијелове земље; кад се осјећало да је устанак који је у Београду започет готово и завршен у њему, главном граду, који је постао центар нове народне власти, центар нове социјалистичке Југославије. „Београд, рекао је друг Тито свега неколико дана послије ослобођења, наш главни град Југославије, тек отсада заиста постаје главни град свих Јужних Словена, град који ће вољети сви народи Југославије, град за који су проливали крв сви синови Југославије. Одавде, из Београда, треба да зраче оне идеје водиле које су нас носиле кроз ове тешке дане, идеје братства и јединства и идеја сретније Југославије“.

Београд је то и постао. Прошла је отада једна деценија, ослобођена домовина подигнута је из рушевина, изграђена је нова, социјалистичка Југославија, слободна и независна, у којој радни народ управља сам, борећи се за лепши и богатији живот.

Иако је, пали наши ратни другови, прошло свега десет година од дана када сте дали своје животе и племениту крв за ослобођење Београда, за ослобођење своје домовине, ви је данас не бисте препознали. Све се дубоко измијенило, све је ново, радосније, сретније. Оно о чему сте сањали или ради чега сте кренули у борбу, остварено је. Ваше је дјело неуништиво и вјечно.

И Југословенска народна армија, чији сте ви били првоборци, армија која је у дане ослобођења земље бројала скоро милион бораца, данас је такође измијенила своје лице. Она је данас нова, модерна армија, са моћном техником и наоружањем, са савременом органи-

зацијом, са школованим кадром и старјешинама, обученим и спремним.

Југословенска народна армија и читав наш народ подижући својим палим друговима из наших славних ратних јединица и палим борцима Црвене армије овај вјечити споменик, и отварајући га на дан када сте прије десет година дали своје животе пред улазима нашег главног града и у њему самом, гајиће успомену на вас који мирно и спокојно почивате у овом перивоју, јер је ваше дјело — наша социјалистичка домовина — остварено и неуништиво.

Слава палим ратним друговима, херојским ослободиоцима, нашег главног града, Београда!“

После одржаних говора минутом ћутања одата је пошта палим борцима, а затим је уз звуке посмртног марша почело тихо полагање венаца на њихове гробове. У овом тренутку радни колективи одали су пошту палим борцима писком сирена из свих фабрика и за један минут заустављен је био цео градски саобраћај.

У борбама за ослобођење Београда погинуло је 2944 борца Народноослободилачке војске и 961 борац Црвене армије.

Од ових у Спомен гробљу леже скупљени остаци 1381 борца Народноослободилачке војске и 711 бораца Црвене армије.

После обављања ове тужне свечаности наши највиши руководиоци скупили су се у Великој сали Коларчевог универзитета, у којој је тачно у 12 часова у присуству друга Тита одржана велика и врло свечана седница Народног одбора града Београда поводом десетогодишњице ослобођења нашег града. Седницу је отворио претседник Народног одбора града Београда Ђурица Јојкић овим речима:

„Отварам свечану седницу Народног одбора града Београда посвећену десетогодишњици ослобођења града.

Дозволите ми, да на првом месту поздравим онога који је сав свој живот и своје снаге посветио ослобођењу рад-

них људи наше земље од експлоатације ослобођењу од непријатеља који је хтео да пороби нашу земљу, и који је сав свој живот и све своје снаге дао за развитак и напредак наше социјалистичке домовине, да поздравим Претседника Републике друга Тита.

Поздрављам Претседника Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије друга Мошу Пијаде.

Поздрављам Потпретседника Савезног извршног већа друга Александра Ранковића.

Поздрављам Претседника Народне скупштине Народне републике Србије друга Петра Стамболића.

Поздрављам Претседника Централног већа Савеза синдиката друга Ђуру Салаја.

Поздрављам претставнике Југословенске армије.

Поздрављам претставнике Савезног извршног већа и Извршног већа Народне Републике Србије.

Поздрављам претставнике градова наших република, и то: Заграда, Љубљане, Скопља, Титограда, града Новог Сада и Приштине.

Нарочита ми је радост да на овој свечаној седници поздравим претставнике наших славних јединица које су учествовале у ослобођењу Београда.

Поздрављам учеснике у илегалном партиском раду за време непријатељске окупације у Београду.

Поздрављам родбину палих бораца за ослобођење Београда.

Поздрављам све културне и јавне раднике као госте који присуствују нашој данашњој свечаности.

Обавештавам Народни одбор да су за нашу данашњу свечаност и прославу стигли многобројни телеграми од свих

Сл. 5 — Деталј рељефа са Спомен гробља Ослободиоцима Београда

наших република, као и многобројних удружења, установа и предузећа, те им овом приликом изражавам у име Народног одбора најтоплију захвалност.

Позивам вас, да наше прве мисли буду упућене онима, који су пали за слободу Београда. Молим да једним минутом ћутања одамо пошту палим борцима.

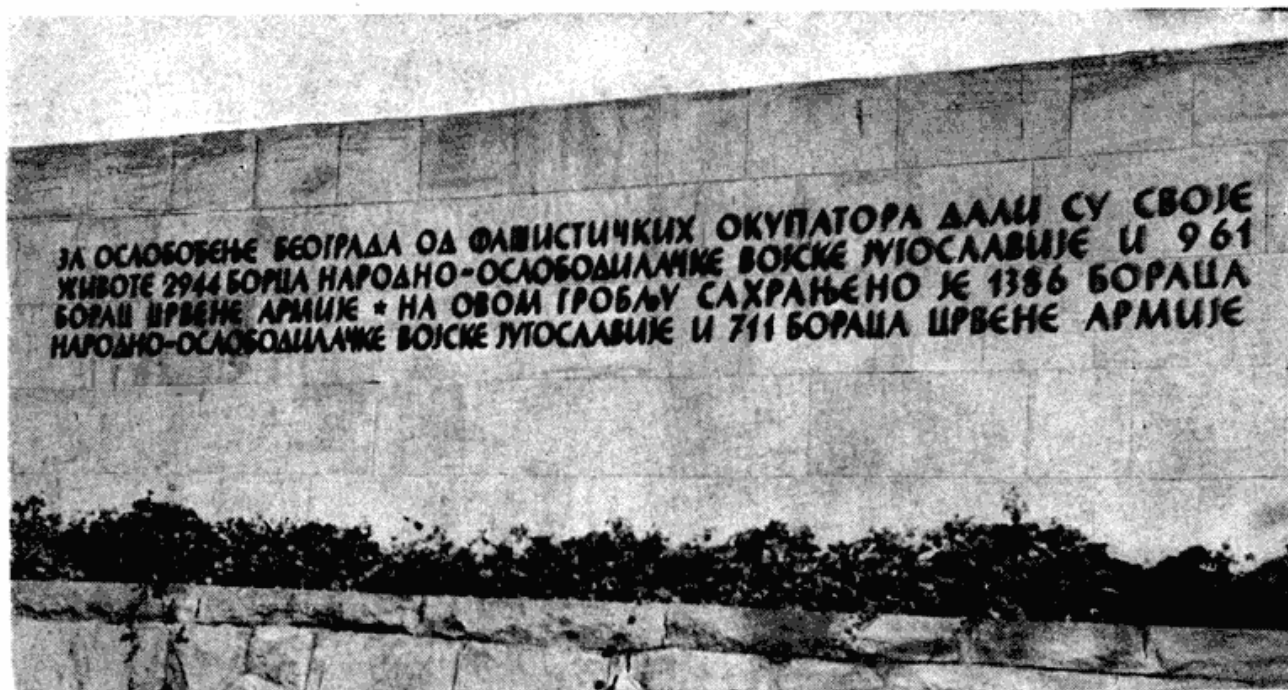
Слава палим борцима за слободу Београда!

Друже Претседниче, другарице и другови.

Десет година у развиту једног града не претставља такво раздобље у коме би се могло изменити тешко наслеђе прошлости. Поготову не изузетно тешко наслеђе Београда коме је судбина од постанка доделила да скоро сваке деценије мушки дочекује непријатеље слободе, да буде рушен и пустошен, прекидан у развиту и бацан уназад.

Борбен и прекаљен, Београд је из сваког оваквог окршаја излазио с вером борца који је знао свој мач да замени градитељским срућем. Последњих десет година развита нашег града, од ослобођења до данас, од изузетне је вредности у историји његовог развоја.

У једној сасвим новој средини, у социјалистичкој заједници нашег народа, Београд је први пут у својој историји постављен на савремене принципе изградње. Од предратног, заосталог и неразвијеног града у коме се сретала најпримитивнија и најзаосталија, углавном занатска привреда и трговина са ситном индустријом, Београд се стално претвара и данас већ претставља модеран град са развијеном индустријом, трговином и занатством. На место ситних занатских предузећа смештених под неповољним условима са засталим техничким уређајима, створена су бројна нова, с модерним инвентаром и машинама, а поред њих је изграђен читав низ великих, крупних индустријских објеката као што су Железник, Змај, Раковица и други. Вредност укупне бруто производње подигла се на преко 100 милијарди динара. Истовремено је подигнут велики број школских зграда и здравствених установа, проширена је мрежа водовода и канализације, уложена велика средства за градски саобраћај. Станбени фонд је све већи. Никле су нове улице и читава станбена насеља, паркови, скверови и нови пространи

Сл. 6 — Натпис с друге стране рељефа на Спомен гробљу Ослободиоцима Београда

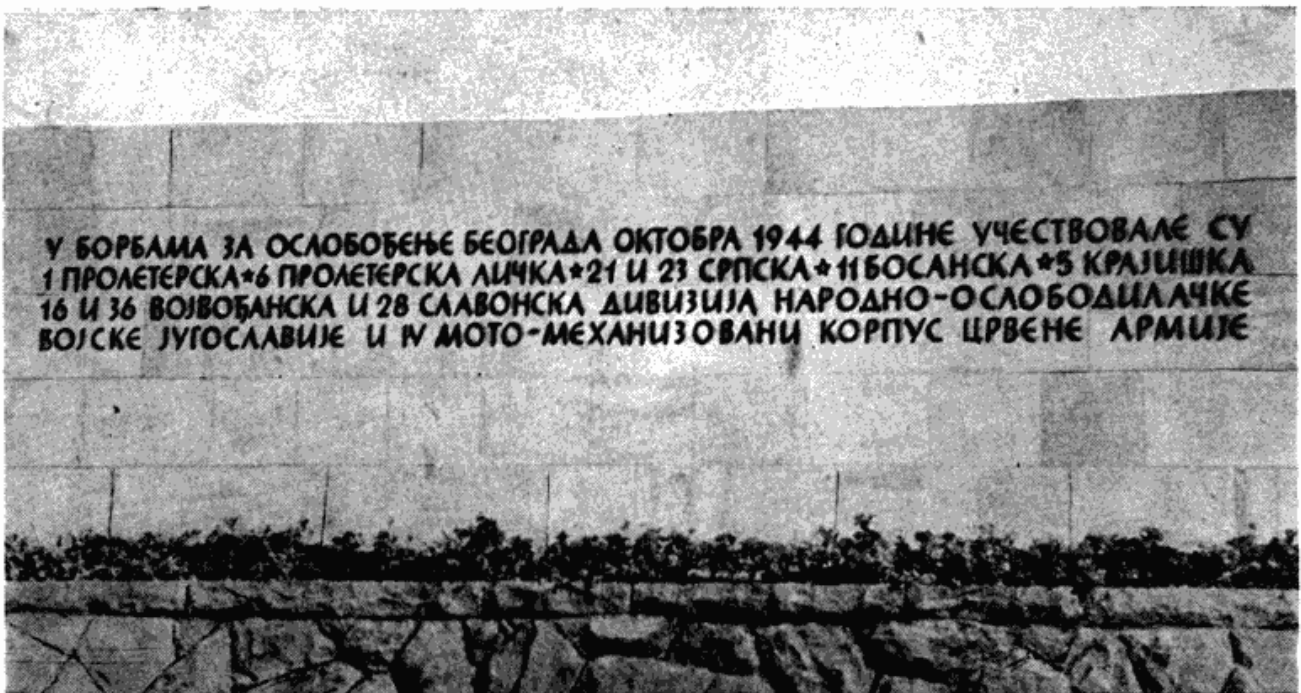

тргови. Мења Београд свој лик! А такав његов развој одвија се плански, по правом урбанистичком плану Београда постављеном на принципима савременог урбанизма и архитектуре.

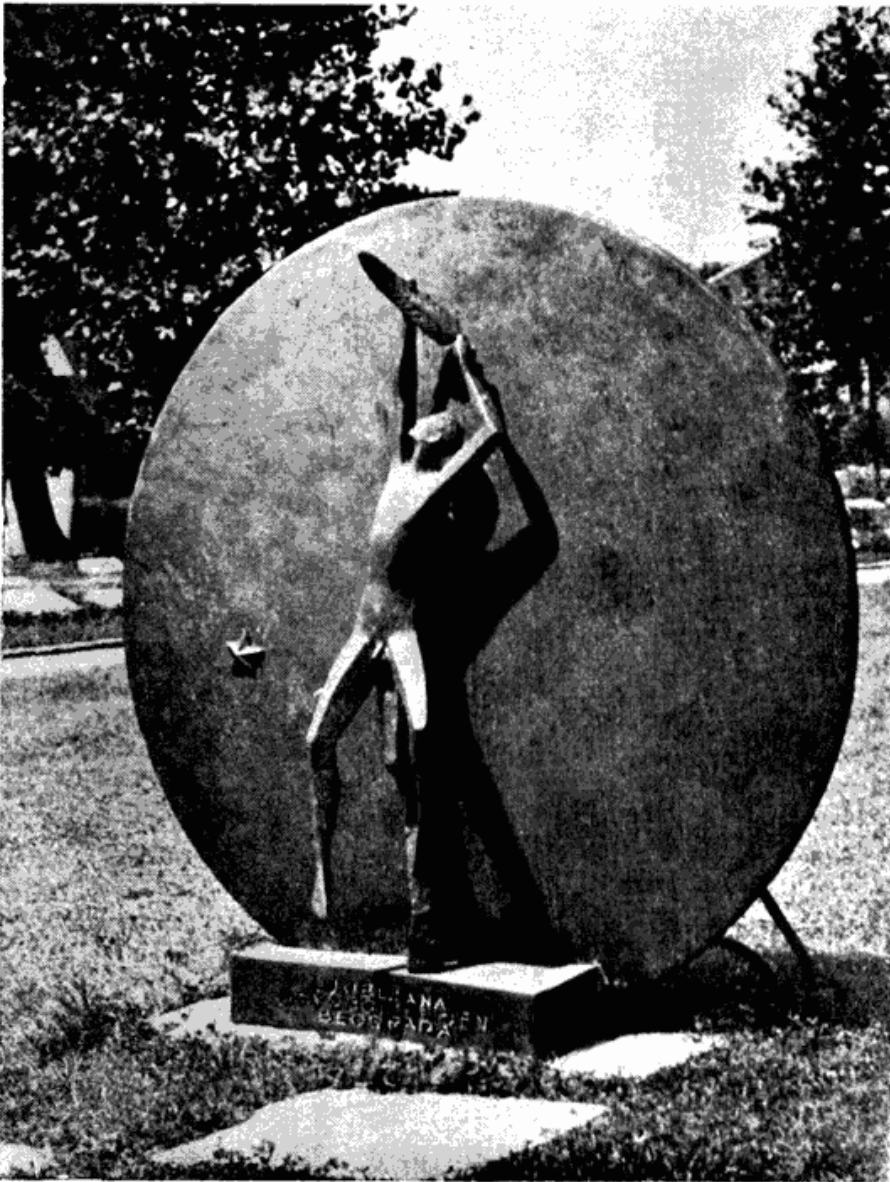
Но, од свог спољњег изгледа много је значајнија, дубља, садржајнија једна друга промена његовог лика. Ту Београд може послужити као пример стваралачког преображаја који изазива једна социјалистичка револуција.

Предратни Београд, развијајући се као центар трговачке и индустријске буржоазије, у друштвеним односима носио је печат најжешће експлоатације радничке класе. Настојећи што више да приграби за себе и да нагомила што више средстава за своје богаћење, предратна буржоазија је била немилосрдна према радном човеку. Истински стваралац је умирао од глади на градским улицама, пред палатама, које је подигао својим рукама, у радионицама којима је дао своје здравље. Данас ми имамо у нашим предузећима, фабрикама, институтима, у читавој друштвеној заједници, привредне и радне односе који искључују сваку експлоатацију и сатирање људи. Ми имамо односе који су засно-

вани на друштвеном управљању средствима за производњу. Кроз Веће произвођача радничка класа остварује своју улогу на заштити интереса радних људи и њиховог покрета. Систем организације власти са општинским одборима, саветима и другим органима, постављен је тако да обезбеђује најширу самоуправу и остварује право сваком грађанину да активно суделује у свим друштвеним пословима. На читавом сектору друштвених односа, у школама, здравственим установама, културним институцијама и другим организацијама остварује се широко учешће радних људи у управљању пословима од битног значаја за живот појединаца и развитак друштвене заједнице у целини, остварују се принципи истинске социјалистичке демократије, принципи истинског самоуправљања народа. Увелико се материјализује визија оваквог града каквог су прижељкивали пре рата радник и студент, или професионални револуционар, корачајући овим улицама са огњем у срцу и полициском стражом за петам. Шире се видици његових улица и тргова, где је топла другарска љубав и човечанска сарадња на послу, побеђују колективна

Сл. 7 — Натпис с друге стране рељефа на Спомен гробљу Ослободиоцима Београда

Сл. 8 — Детаљ са Спомен гробља Ослободиоцима Београда — поклон Освободилне фронте Љубљане, рад Иве Спинчича

воља и заједнички напор радника и трудбеника. Они су ту. Они су стварност, све јача стварност. Мали је десетогодишњи простор кад га меримо ходом историје, а каква велика збивања, каква труд, какви су резултати згуснути у овој деценији Београда!

Но, то није све што треба данас констатовати. Овај град сазидан жртвама не штеди ни наше време. И оно му поставља препреке и проблеме какве због тешког наслеђа прошлости скоро ни један други град у Југославији нема. Ве-

лике су и акутне потребе за новим станбеним просторијама, за бољим смештајем наших социјалистичких установа и још савременијим уређајима наших творница, за већим урбанистичким захтевима, вишим друштвеним стандардом. Грађани Београда гледају у лице тим тешкоћама, мушки и отворено, не заклањајући се од њих. Јер како је овај град савлађивао све борбене и револуционарне задатке у прошлости, хероизмом и прегнућем својих људи знаће да савлада и данашње, привремене тешкоће. Оне му неће замрачити светлу перспективу сутрашњице! То му гарантује његов укршајима прекаљени карактер, темперамент и елан његових људи, одлучност и упорност коју су у Београду знали да испоље у сваком тешком тренутку. То је оно позитивно наслеђе које је нашем данашњем граду завештала прошлост, и које ћемо ми

развијати и обогаћивати. Велике су и славне те традиције.

Голоруки његови људи освојили су га и ослободили од великог тлачитеља 1806 године.

Његовим батаљонима 1915 године Командант Гавриловић упутио је ове потресне речи: „Војници, Врховна команда избрисала је наш пук из свога бројног стања. Наш пук је жртвован за част отаџбине и Београда!“ И одбрана Београда је извршила наредбу свог ко-

манданта. Њихови животи леже у темељима овог града.

На овим улицама 1941 године први пут је у Европи речено Хитлеру: Не!

За слободу Београда октобра 1944 године у жестокој шестодневној борби народи Југославије заједно са својим савезницима жртвовали су хиљаде живота својих најбољих синова.

Овај град је умео да да достојан отпор и једном другом покушају поробљавања у најновијој прошлости.

Један је, јединствен, лик града хероја коме су тешкоће и напори могли само да урежу нову мушку црту, и да га оплеме-не. И онда када је београдска полиција пребијала револуционаре који су носили у себи визију светле будућности, борећи се за њу, и онда када је под ударцима окупатора у опседнутом Београду хероизам ишао до величанствених подвига, и онда кад је у ослобођеном Београду требало збити се у јединствену снагу, напор и вољу да би се све стечене револуционарне тековине сачувале и даље развиле, а зло прошлости истребило и ишчупало из корена.

У тој борби Београд никад није остао сам. Његова борба најуже је повезана са борбом, историјом и ходом читаве наше друштвене заједнице, са напорима и жртвима свих радних људи наше земље. Не дају се они раздвојити, јер тек заједно узети чи-

не потпуну целину, као срце и крвоток. Зато сада, у послератном периоду, постајући политички и културни центар, Београд ужива обилату помоћ коју му они дају да би залечио своје ране, отклонио тегобе прошлости и развио се у центар најнапредније друштвене заједнице. Београд не заборавља ту братску подршку и помоћ, а нарочито разумевање на које наилази у целој земљи, посебно код највиших претставничких органа, који стално, с будном па-

Сл. 9 — Са спомен гробља Ослободиоцима Београда. «Црвеноармејац», рад вајара Аугустинчића

Сл. 10 — Имена Црвеноармејаца записана на Спомен гробљу Ослободиоцима Београда

Сл. 11 — Са Спомен гробља Ослободиоцима Београда

жњом, љубављу и бригом прате развитак главног града помажући му да што брже и што снажније искорачи напред.

Посебно треба истаћи велику бригу, љубав и разумевање за наш град друга Тита који је, од првих дана ослобођења живо пратио његов развитак, лично учествовао у решавању његових тешкоћа, и увек налазио могућности да му помогне и да га унапреди. Нарочито је драгоцено залагање друга Тита у настојањима да се Београд изгради у модеран велики град на провереним принципима савремене архитектуре.

Са овом богатом прошлошћу, са оваквим карактером и еланом свих грађана, са оваквом љубављу наших народа и са оваквом пажњом и разумевањем највиших претставничких органа — на дан десетогодишњице свога ослобођења Београд ведро и с поверењем гледа у дане пред собом. Они ће бити све светлији и све радоснији на срећу и понос социјалистичке заједнице наших народа.

Нека живи слободарски Београд!

Живела Федеративна Народна Република Југославија!

Живео друг Тито!"

После тога председник Ђурица Јојкић предложио је да се у знак признања и за изванредне заслуге у раду на развоју и напретку нашег града, као и у циљу потстицања на рад у његовој даљој изградњи, донесе неколико одлука које су припремљене у сагласности са Саветом за просвету и комисијама Народног одбора. Предлоге је изнела другарица Љубица Микшић, председник Савета за просвету и културу.

Пошто је узела реч, другарица Микшић је рекла да је поводом десетогодишњице ослобођења Београда, Народни одбор града Београда, ценећи напоре и пожртвованост појединаца и радних колектива који су својом делатношћу нарочито допринели и доприносе снажној изградњи и развоју града, нашао да они заслужују да им се ода једно признање па је на заједничкој седници одборника оба већа, одржаној на дан 20 октобра 1954 године, донео:

ПРВУ ОДЛУКУ

О УСТАНОВЉЕЊУ И ДОДЕЉИВАЊУ »ДИПЛОМЕ ГРАДА БЕОГРАДА«

Члан 1

Установљује се »Диплома града Београда«, коју ће, у знак особитог признања за заслуге на пољу друштвене, привредне и културне делатности и у општој делатности на изградњи и развоју Београда, Народни одбор града додељивати појединцима, организацијама и установама.

Члан 2

Решење о додељивању »Дипломе града Београда« доноси се на заједничкој седници одборника оба већа на предлог посебне комисије која се у ту сврху именује из реда градских одборника и истакнутих јавних радника.

Члан 3

Иницијатива за додељивање »Дипломе града Београда« може потећи од појединих градских одборника или организација, друштава и установа који ће у том циљу доставити образложени предлог комисије предвиђене у чл. 2 ове Одлуке.

Комисија оцењује наведене разлоге и подноси Народној одбору града предлог за додељивање Дипломе.

Члан 4

Ова Одлука ступа на снагу даном објављивања у »Службеном гласнику Народне Републике Србије«.

Даље је другарица Љубица Микшић саопштила да поводом десетогодишњице ослобођења Београда, ценећи допринос уметника за развитак духовног живота града, Народни одбор града Београда сматра да треба видним знаком одати признање за најбоља достигнућа у области уметности и културе па је на заједничкој седници одборника оба већа одржаној на дан 20 октобра 1954 године, донео:

ДРУГУ ОДЛУКУ

О УСТАНОВЉЕЊУ »ОКТОБАРСКЕ НАГРАДЕ ГРАДА БЕОГРАДА ЗА НАЈБОЉА ДОСТИГ НУЋА У ОБЛАСТИ УМЕТНОСТИ, КУЛТУРЕ И НАУКЕ«

Члан 1

Установљује се »Октобарска награда града Београда за најбоља достигнућа у области

уметности, културе и науке» (књижевност, музика, ликовна уметност, позориште, филм, архитектура и др.), која ће се сваке године додељивати тројци радника на том пољу, у укупном износу од 2 милиона динара.

Члан 2

У буџету Народног одбора града предвиђаће се сваке године износ од 2 милиона динара за исплату »Октобарске награде града Београда за најбоља достигнућа у области уметности, културе и науке«.

Члан 3

Награде ће се додељивати на предлог жирија чије чланове именује Народни одбор града из реда одборника, уметника и културних и јавних радника.

Члан 4

Жири предвиђен у члану 3 ове Одлуке предложиће сваке године Народном одбору града лица која треба наградити.

Члан 5

Савет за просвету и културу прописаће упутство за извршење ове Одлуке.

Члан 6

Ова Одлука ступа на снагу даном објављивања у »Службеном гласнику Народне Републике Србије«.

Најзад Љубица Микић саопштава да је поводом прославе десетогодишњице ослобођења Београда, а у жељи да средњошколску и универзитетску омладину потстакне на стваралачки рад, Народни одбор града на заједничкој седници одборника оба већа, одржаној на дан 20 октобра 1954 године, донео:

ТРЕЋУ ОДЛУКУ

О НАГРАДИ ГРАДА БЕОГРАДА ЗА НАЈБОЉЕ РАДОВЕ СРЕДЊОШКОЛСКЕ И УНИВЕРЗИТЕТСКЕ ОМЛАДИНЕ

Члан 1

Установљује се »Октобарска награда града Београда за најбоље радове средњошколске и универзитетске омладине«.

Члан 2

У буџету Народног одбора града предвиђаће се сваке године износ од 1 милион динара за исплату додељених награда.

Члан 3

Награда се додељује на основу резултата конкурса на коме могу учествовати ученици свих средњих школа општег образовања, нижих и средњих стручних школа на подручју града и београдског универзитета.

Услови конкурса и висина награде за поједине врсте радова одређују се приликом расписивања конкурса.

Конкурс се расписује 20 октобра сваке године за текућу школску годину.

Члан 4

Радове пријављене на конкурс оцењује и награде додељује, у име Народног одбора града, жири који у ту сврху именује Савет за просвету и културу Народног одбора града из реда просветних и других јавних радника.

Члан 5

Савет за просвету и културу прописаће упутство за извршење ове Одлуке.

Члан 6

Ова Одлука ступа на снагу даном објављивања у »Службеном гласнику Народне Републике Србије«.

На овај начин је свечана седница закључена.

Приликом изласка из сале Претседника Републике друга Тита присутни су бурно поздравили.

Седница је почела у 12 часова, а закључена је у 12,30 часова.

Свечаност прославе продужила се и даље.

У Градском комитету дочекивали су госте из унутрашњости цео дан.

И док су хор и оркестар Дома Југословенске народне армије изводили јавне концерте на Калемегдану, после подне, у 16 часова, 20 октобра одржан је у просторијама Клуба дома ратних војних инвалида на Тргу Братства и Јединства састанак преживелих бораца београдског батаљона. Овај батаљон је у саставу I Пролетерске бригаде од 1941 године учествовао у борбама за ослобођење наше земље, а 1944 године био је у саставу јединица које су ослободиле Београд.

Најзад у вече на дан 20 октобра док је на Калемегдану извођен велики ва-

тромет претседник Народног одбора града Београда Ђурица Јојкић приредио је у Дому Југословенске народне армије свечан пријем.

Овом пријему присуствовали су Претседник Републике Јосип Броз Тито са супругом Јованком, Претседник Савезне народне скупштине Моша Пијаде, потпретседник Савезног извршног већа Александар Ранковић, претседник Централног већа синдиката Југославије Ђуро Салај, претседник Народне скупштине Србије Петар Стамболић и чланови Савезног извршног већа и Извршног већа Србије као и већи број генерала Југословенске народне армије и других војних лица. Затим претставници јединица које су учествовале у борбама за ослобођење Београда и мајке и родбина палих бораца.

Пријему су присуствовали и претставници научних и културних установа, политичких и друштвених организација и други јавни радници Београда. На пријем су дошли и претставници главних градова наших република: Загреб, Љубљана, Сарајево, Скопља, Титограда и аутономних покрајина Новог Сада и Приштине.

Прослава ослобођења је обављена поступно. У целом граду у свима предузећима као и организацијама Социјалистичког савеза радног народа приређене су свечане академије на којима су учесници у борбама за ослобођење евоцирали своје доживљаје. Још уочи 17 октобра 1954 године јединице Југословенске народне армије у част десетогодишњице ослобођења Београда одржале су војне вежбе на простору између старог моста и Ратног острва. Вежба је почела у 11 часова пре подне. Њу је са Калемегданске терасе посматрало преко 50.000 Београђана. Градски одбор Удружења резервних официра посматрао је вежбе групно. При овим вежбама нарочито је било интересантно посматрати „форсирање реке Саве“. Цео ток операције праћен је стручним објашњавањем преко звучника.

А затим једна за другом, редом, прослављале су празник ослобођења све општине града Београда.

Тако је у сали општинског одбора Социјалистичког савеза општине Теразије још 18 октобра одржана свечана академија на којој је присуствовало око 300 грађана. О утисцима из борби за ослобођење говорио је пуковник Виктор Кучан. Нарочито је у овој општини био богат уметнички програм који су извели хор и фолклор културно-уметничких друштава „Бранко Крсмановић“ и „Иво-Лола Рибар“.

Истога дана у Дому културе „Божидар Ација“ на Неимару одржана је приредба коју је организовао Социјалистички савез ове општине. О борбама за ослобођење града говорио је потпуковник Аксентије Јанковић, који је и сам у њима учествовао. И овде је културно-уметнички програм био врло богат. Учествовало је друштво „Градимира“, чланови Градске балетске школе и „Коло“, ансамбл народних игара.

На иницијативу Савеза бораца у овој општини прослављено је ослобођење Београда под руководством Социјалистичког савеза радног народа и свечаном академијом на којој су мајкама бораца подељени пакети са намирницама.

У великом амфитеатру Правног факултета 18 октобра међу првима одржала је свечану академију и Народна омладина Београда. Уједно то је била и прослава десетогодишњице рада Савеза комунистичке омладине Југославије која се навршила тих дана.

На овој прослави су учествовали поред садашњих руководиоца и сви руководиоци омладине од ослобођења до данас. О значају прославе говорио је генерал-мајор Милан Шијан. Затим је секретар Градског комитета омладине Борђе Лазич изнео резултате десетогодишњег рада омладине Београда. Претседник Централног комитета народне омладине Србије Здравко Вуковић саопштио је одлуку да се омладини Београда додели писмено признање у виду једне повеље за залагање и резултате у досадашњем раду. Најзад је саопштена одлука Градског комитета о Првом додељивању звања „Почасних омладинаца Београда“. Ово признање добило је 17 ранијих руководиоца од којих се данас

већина налази на руководећим местима у државном, партиском и привредном апарату. Вече је завршено уметничким програмом који су извели чланови Омладинског културно-уметничког друштва „Иво-Лола Рибар“.

Уочи 20 октобра док су топовске салве весело објављивале почетак главног дела прославе, у многим културним и просветним установама почели су да се изводе свечани програми у част ослобођења Београда.

Нарочито је био богат програм прославе ослобођења уочи 20 октобра у просторијама Удружења књижевника Србије. Прослава је почела уводном речи председника Удружења Иве Андрића који је евоцирао неке тренутке из историје Београда. После њега генерал-пуковник Милутин Морача, који је лично командовао неким јединицама у борбама за ослобођење Београда, одржао је интересантно и аргументовано предавање о самој операцији борбе око Београда. Затим је Вјекослав Афрић рецитовао песму Јована Поповића, рано преминулог борца, напредног песника и културног радника под насловом „Далекоме граду“ коју је овај певао за време рата.

Сва београдска позоришта дала су своје претставе уочи 20 октобра.

Тако је 19 октобра 1954 године у Народном позоришту одржана премијерна опера „Аналфабета“ по истоименој комедији Бранислава Нушића, — према музици Иве Лотке Калинског и „Живот је кратак“ од Дефалје.

Београдско драмско позориште дало је премијерну претставу „Добри човек из Сечуана“ од Берг Брехта.

Хумористичко позориште узело је ново име „Београдска комедија“ и у част прославе дало је премијерну претставу „Мистер долар“ од Бранислава Нушића.

Југословенско драмско позориште извело је 19 октобра претставу „Дундо Мароје“ од Држића, а 20 октобра претставу „Краљ Лир“.

Истога дана у дворани Месног синдикалног већа у Немањиној улици — Раднички дом „Партизан“, београдско окружје Савеза за телесно васпитање,

приредило је у част десетогодишњице ослобођења академију са физкултурним програмом. У програму су учествовали оделење пионира, пионирки, омладинки, чланови и чланице београдских друштва.

Удружење ликовних уметника Србије у част прославе на сам дан ослобођења отворило је у Уметничком павиљону на Калемегдану своју редовну изложбу и то подељено у два дела. А још пре 20 октобра њихове изложбе, отворене 19 и 20 октобра, освежиле су Београд. Само на територији општине Западни Врачар било је 6 изложби: У Дому културе, у Војном предузећу „Црвена звезда“, у предузећу „Рудо“, у Клубу основне организације Социјалистичког савеза радног народа у Кнез Милошевој 43, у просторијама основне организације у Добропољској улици и у Прецизно механичарском предузећу „Борац“.

И остале општине на територији града Београда узеле су учешћа у прослави ослобођења нашег града. Тако је Вождовац прославио десетогодишњицу ослобођења Београда на тај начин што су Удружење резервних официра и Савез бораца приредили „Партизанско вече“ у сали општинског одбора. У непосредној близини у први сумрак биле су упаљене логорске ватре. Окупљеним грађанима испричао је своје успомене из дана борбе за ослобођење Београда пуковник Југословенске народне армије Јово Мутановић. Затим је у присуству преко 500 грађана изведен програм у коме су учествовали уметници Радио Београда. Посебно Народни одбор ове општине приредио је у кафани „Ковач“ пријем за мајке палих бораца и пријем за активисте своје општине. Том приликом грађани са Вождовца посетили су друга Ранковића, народног посланика општине Вождовац, и уручили му поклоне разних предузећа са своје територије.

У општини Скадарлија организован је пријем у заједници са Социјалистичким савезом и Народним одбором општине за родитеље палих бораца за ослобођење Београда, као и за Народне

хероје те општине. А на сам дан прославе чланови Савеза бораца и Социјалистичког савеза, Црвеног крста и Народног одбора посетили су болеснике Очне клинике која се налази у њиховој општини. Том приликом предали су поклоне и извели уметнички програм.

У општини Западни Врачар Савез бораца и Социјалистички савез радног народа одржали су приредбу поводом ослобођења. У приредби су учествовала културно-уметничка друштва.

Врло је лепо и занимљиво изведен програм у општини Источни Врачар у којој је Спортско друштво „Обилић“ организовало такмичење у разним дисциплинама. Победницима Савез бораца је доделио као награду албум слика из Народноослободилачког покрета и четрнаест књига марксистичке и патриотске садржине.

Општина Палилула је уочи 19 октобра одржала свечану академију уз учешће хора Дома Југословенске народне армије, чланова Народног позоришта и Ансамбла народних игара. Академија је организована уз сарадњу са одбором Социјалистичког савеза те општине.

Општина Савски Венац у заједници са одбором Социјалистичког савеза радног народа организовала је другарско вече.

У учешћу прославе ослобођења нашег главног града нису изостале ни најудаљеније општине, тако да је опште славље обухватило истовремено све грађане нашег главног града.

Општина Карабурма у част ослобођења организовала је у заједници са одбором Социјалистичког савеза радног народа њене општине свечану академију, која је одржана у сали предузећа „Спорт“. А у општини Звездара Стрелачка дружина организовала је такмичење у стрељању за ученике и поделила најбољима награде.

Општина Чукарица прикупила је велике прилоге за подизање споменика палим борцима ослободилачког рата, који је откривен 7 јула 1954 године у вези са прославом ослобођења. Споменик је израдио Стеван Боднаров.

Специјалне и врло успеле програме, који су сасвим одговарали њиховим специфичним условима изведени су у општинама Железника и Раковице.

Железник је уз помоћ Савеза бораца организовао програм који се састојао у пријатељској фудбалској утакмици два клуба. Увече је одржана масовна приредба у сали бившег биоскопа „Металац“, на којој су извели програм чланови културно-уметничког друштва „Абрашевић“ из Београда. После тога у сали ресторана одржано је Другарско вече уз учешће великог броја грађана.

Раковица је ослобођење нашег града прославила полагањем венаца на спомен плоче и споменике палим борцима. Одржан је и шаховски турнир за прелазни пехар Савеза бораца Раковице. Затим у сарадњи са Ауто-мото друштвом из Раковице приређена је мото-бициклическа трка пре подне, а по подне додељене су победницима свечано награде. У Раковици су прикупљена и материјална средства за подизање споменика палим борцима. Ова општина је помогла и Градски народни одбор у прикупљању остатака палих бораца сахрањених на територији Раковице, који су пренети у Јајинце.

У Новом Београду на Бежаниској коси уочи прославе паљене су логорске ватре. А Друштвени клуб Студентског Града организовао је у част прославе кошаркашки турнир. Осим овога у биоскопској сали Дома културе одржана је академија на којој је присуствовало преко хиљаду грађана. Савез бораца поделио је деци палих бораца и школској деци разне поклоне.

Општина Лекино Брдо почела је да даје приредбе још 2 октобра. Тако је Друштво пријатеља деце приредило једно „Весело вече“, и једно предавање, а у заједници са извидницима и планинкама једну приредбу. Социјалистички савез ове општине дао је једне „Усмене новине“ и приредбу на којој је учествовало културно-уметничко друштво „Коло“. Затим на Народној универзитету одржано је једно предавање из актуелних догађаја. Најзад разна друштва „Партизан“, „Ватрогасно друштво“ и

„Слобода“ — спортско друштво учествовали су у прослави извођењем вежби за омладину. У овој општини одржан је и ватромет и логорска ватра.

Општински одбор у част прославе у заједници са фискултурним друштвом „Партизан“ одржао је приредбу са фискултурним програмом у Дому културе на Сењаку. „Партизан“ је приредио такмичење у одбојци са осталим спортским друштвима. У свима основним организацијама ове општине одржане су мале академије.

У општини Стари Ђерам поводом прославе одржана су предавања и више приредби у синдикалним организацијама њихове општине.

Најзад општина Земун три дана доцније, на дан свога ослобођења 23 октобра у оквиру прославе десетогодишњице ослобођења, одржала је помен палим борцима. На овом помену било је присутно око 6000 грађана. Том приликом положени су многобројни венци и цвеће. Подигнут је и споменик за који су неколико година прикупљали материјална средства уз помоћ грађана и радних колектива. Споменик је израдио Јован Кратохвил. Откривању споменика присуствовало је око 15000 грађана. Положено је преко 120 венаца. Савез бораца општине је прикупио и материјал за споменик књигу. За време прославе тај материјал, као и историски документи, био је изложен у једном излогу и изазвао је огромно интересовање грађана. Књига је изишла из штампе крајем године.

Све наше културно-просветне и научне установе, према својим могућностима, допринеле су да Београд добије врло свечан изглед. Где год се тих дана ушло у неку установу осетила се ужурбаност и припреме да се празник дочека што свечаније. Не само општине, него и удружења, позоришта, музеји, школе, све се спремало за прославу ослобођења нашег главног града. Скоро ниједан од већих музеја у прослави није изостао. Народни музеј приредио је велику изложбу својих „Аквизиција“ од 1944 до 1954 године. Музеј града Београда при-

редио је у својој згради „Изложбу идејних скица за зидање нове зграде Музеја“ и своју прву свеску „Годишњака“ посветио је успомени десетогодишњице ослобођења Београда. Она је изишла из штампе крајем године. Војни музеј приредио је изложбу: „Фрагменти из ратне прошлости Београда“ у Кабинету предвојничке обуке — Теразије број 5. Етнографски музеј аранжирао је у својим просторијама изложбу „Београд у прошлости и садашњости“ и издао је албум у боји „Старе српске ношње“. Музеј примењене уметности отворио је изложбу „Савремена југословенска керамика“ и тако даље.

Библиотека града Београда аранжирала је изложбу нових књига и за децу је одржала једну малу академију са програмом. Исто тако и све библиотеке града Београда, према својим могућностима, спремиле су специјалне програме који су обављени у виду малих академија, најчешће посвећене деци, на којима су се одржале рецитације, дечји филмови, изложбе дечјих књига, читање бајки и друго.

Поред тога што су културно-уметничка друштва учествовала у прослави по појединим општинама, одржано је и низ предавања на Радничким и Народним универзитетима. Исто тако у свима београдским школама, основним, осмољеткама и гимназијама одржана су предавања из историје ослобођења нашег главног града, о борцима који су пали на његовом тлу, — о његовим херојима. А сами ђаци масовно су учествовали у приредбама својих школа. За писмене теме из историје страдања и ослобођења Београда многи ђаци добили су поклоне, било у новцу, било у природи. Тако је фабрика намештаја „20 Октобар“ у општини Вождовац на пријему који је приредила за ђаке осмогодишње школе „Иван Мажуранић“ делила награде.

Тако је Београд прославио свој највећи празник, празник ослобођења од мрског фашистичког непријатеља, једнодушно, весело и срећно.

DIXIÈME ANNIVERSAIRE DE LA LIBÉRATION DE BELGRADE

La ville de Belgrade commença ses préparatifs du dixième anniversaire de sa libération assez tôt. Certains organismes, administrations et sociétés avaient déjà préparé leur programme 10 à 15 jours avant ces fêtes, ainsi la célébration de cette cérémonie se déroula à Belgrade avant le 20 Octobre, d'une façon très solennelle, surtout à partir du moment où les félicitations destinées au Comité Populaire et aux citoyens de la ville de Belgrade commencèrent à arriver. Le Comité Populaire a reçu un grand nombre de télégrammes de divers collectifs, d'organismes sociaux ainsi que des félicitations individuelles.

Dans toute la ville et dans toutes les entreprises ainsi que dans les organisations de la Confédération Socialiste du Peuple Travailleur, il y eut des académies soennelles au cours desquelles les combattants pour la libération de la ville évoquèrent leurs souvenirs de guerre. La fête eut lieu successivement. La veille du 17 Octobre 1954, les unités de l'Armée Nationale de Yougoslavie exécutèrent, à l'occasion du dixième anniversaire de la libération de Belgrade, des exercices militaires qui eurent lieu entre le vieux pont et l'île de Guerre. Les exercices commencèrent à 11 heures du matin. Le plus intéressant des exercices fut le « passage de la Save ».

La plus émouvante des cérémonies à l'occasion de la libération de notre capitale fut celle de l'inauguration du cimetière consacré à la mémoire des libérateurs de Belgrade qui fut célébrée le 20 Octobre à 10 heures du matin. Pendant que les délégués de la mairie Stari Grad sont allés poser les couronnes sur les tombeaux des héros enterrés au Kalemegdan, une foule compacte de Belgradois est partie vers le nouveau cimetière fleurir les tombes des héros tombés au cours des batailles pour Belgrade.

A part des milliers de citoyens, des familles de combattants tombés pour la patrie, des combattants qui ont survécu et des chefs d'Unités qui avaient défendues Belgrade, des représentants de l'Armée Nationale de Yougoslavie, des représentants politiques et organismes sociaux, le président de l'Assemblée Nationale de Yougoslavie, Moša Pijade, a assisté à l'i-

nauguration solennelle du cimetière. Le vice-président du Comité Exécutif, Aleksandar Ranković, le président de l'Assemblée Nationale de Serbie, Petar Stambolić, le président du Comité Central des Syndicats, Djuro Salaj, le chef de l'Etat-Major de l'armée Yougoslave, Peko Dapčević avec ses généraux, les membres du Comité Exécutif de Yougoslavie, Moma Marković et Dobrivoje Radosavljević, le vice-président de l'Assemblée Nationale de Serbie Dušan Petrović, les représentants du Comité Populaire avec leur président Djurica Jojkić en tête et beaucoup d'autres encore ont également assisté à cette inauguration. On a remarqué de même, les membres de l'Ambassade Soviétique à Belgrade avec leur Ambassadeur, Vasilije Valjkov.

Exactement à 10 heures Mihailo Švabić président du Comité Socialiste Fédéral de Belgrade a ouvert la cérémonie par une chaleureuse allocution.

Après Mihailo Švabić le vice-secrétaire du Ministère de la Défense Nationale, le général colonel Otmar Kreačić a pris la parole. Dans son discours il a principalement souligné la décision historique du Commandant suprême, le camarade Tito, qui a au cours des batailles finales pour la libération du pays, exigé que les opérations soient transportées sur le territoire de Serbie et de libérer ainsi Belgrade.

Après ces discours, par une minute de silence, la mémoire des combattants fut honorée. A l'issue de la cérémonie les couronnes mortuaires furent déposées sur les tombes pendant que la musique militaire interprétait des hymnes funèbres.

A cet instant les collectifs ont rendu honneur aux combattants tombés pour la patrie, par le sifflement des sirènes de toutes les fabriques de Belgrade et pendant une minute toute la circulation fut interrompue dans la ville.

Au cours des batailles pour la délivrance de Belgrade 2.944 combattants de l'Armée Nationale de la Libération et 961 soldats de l'Armée Rouge tombèrent sur le champ d'honneur. De ce nombre 1381 restes funèbres des soldats de l'Armée Nationale de la Libéra-

tion et 711 soldats de l'Armée Rouge, reposent dans ce cimetière.

Après l'émouvante cérémonie d'inauguration du cimetière, nos plus hauts fonctionnaires se retrouvèrent dans la salle de l'Université de Kolarac où exactement à midi, en présence du camarade Tito, eut lieu une séance solennelle du Comité Populaire de la ville de Belgrade à l'occasion du dixième anniversaire de la libération de notre ville. La séance fut ouverte par le président du Comité Populaire de la ville de Belgrade, Djurica Jojkić.

Pendant cette séance les décisions suivantes furent prises:

I — De constituer et de décerner le «Diplôme de la ville de Belgrade»;

II — De constituer «Les Prix d'Octobre de la ville de Belgrade pour les meilleures oeuvres dans le domaine des arts, de la culture et des sciences»;

III — De constituer un «Prix de la ville de Belgrade pour les meilleurs travaux de la jeunesse des Lycées et des Facultés».

La cérémonie d'anniversaire fut encore prolongée. Au Comité de la ville les invités de province furent reçus pendant toute la journée. L'Association des artistes peintres de Serbie ouvrit à l'occasion de cette fête une exposition au Pavillon artistique de Kalemegdan.

Pendant que l'orchestre du Foyer de l'Armée Nationale de Yougoslavie exécutait son concert au Kalemegdan, à 16 heures dans les

salles du Club des anciens combattants, place de la Fratérnité et Unité, eut lieu la réunion des combattants, survivants du bataillon de Belgrade. Ce bataillon combattit dans les rangs de la I-ère Brigade Proletaire depuis 1941, pour la libération de notre pays, en 1944 ce bataillon faisait parti des unités qui libérèrent Belgrade.

Enfin, le soir du 20 Octobre le président, Djurica Jojkić, organisa au Foyer de l'Armée Nationale de Yougoslavie une réception pendant qu'au Kalemegdan on tira un feu d'artifice.

Les autres municipalités du territoire de Belgrade prirent part aussi aux cérémonies du dixième anniversaire de la libération.

Chacune de nos sociétés culturelles a apporté son concours pour parer Belgrade. Partout on ressentait une grande animation pour cette fête qui fut célébrée le plus solennellement possible. Non seulement les mairies mais aussi les associations, les théâtres, les musées et les écoles se préparèrent pour cette fête. Nos musées prirent part aux cérémonies. Toutes les bibliothèques, suivant leurs possibilités, organisèrent des programmes fait surtout pour l'enfance: récitations, films, expositions de livres pour enfants, interprétations de contes etc.

A part les concerts donnés par diverses sociétés artistiques et culturelles dans toutes les communes, il y eut aussi plusieurs conférences aux Universités Populaires. Dans toutes les écoles et lycées un grand nombre de discours sur l'histoire des batailles pour la libération de Belgrade et sur les combattants morts au champ d'honneur, eurent lieu. Les élèves prirent part en masse à toutes ces cérémonies et conférences.

Illustrations dans le texte:

Fig. 1 — Vue générale du cimetière élevé à la mémoire des libérateurs de Belgrade

Fig. 2 — Entrée principale du cimetière

Fig. 3 et 4 — Relief du monument élevé aux libérateurs de Belgrade, ouvrage de Radeta Stanković

Fig. 5 — Détail du relief

Fig. 6 et 7 — Epitaphes de l'autre côté du relief sur le monument élevé à la mémoire des libérateurs de Belgrade

Fig. 8 — Monument élevé à la mémoire des libérateurs de Belgrade — don du Front libérateur de Ljubljana

Fig. 9 — Le «Soldat de l'Armée Rouge» au cimetière élevé à la mémoire des libérateurs de Belgrade. Ouvrage du sculpteur Antun Augustinčić

Fig. 10 — Noms des soldats de l'Armée Rouge inscrits sur le monuments élevé à la mémoire des libérateurs de Belgrade

Fig. 11 — Détail du cimetière